

Forum for utvikling og miljø sitt innspill til Meld. St. 22 (2023-2024)

Oslo, 25.04.2024

Forum for utvikling og miljø (ForUM), et nettverk av over 60 norske sivilsamfunnsorganisasjoner som arbeider med utvikling, fred, menneskerettigheter, klima og miljø, takker for muligheten til å komme med innspill til finanskomitéens behandling av årets stortingsmelding om Statens pensjonsfond.

Klimarisiko

ForUM mener det er et behov for operasjonalisering av hva et nullutslippsmål betyr. Vi mener videre at oppnåelsen av nullutslippsmålet avhenger av åpenhet og jevnlig rapportering. Nullutslippsmålet må utvides til å gjelde på porteføljenivå, ikke bare for selskapene. Det må også eksplisitt presiseres at dette målet skal oppnås innen 2050, slik Paris-avtalen legger opp til. I fondets klimahandlingsplan står det at fondet har som mål at alle selskaper i porteføljen har nullutslippsplaner klare innen 2040. Ettersom fondet har nullutslipp for hele porteføljen innen 2050 som uttalt mål, er dette altfor sent.

NBIM skiller seg negativt ut sammenlignet med andre investorer når det gjelder stemmegivning på klimaforslag under selskapers generalforsamlinger, viser en [ny rapport](#) fra Framtiden i våre hender. Ofte stemmer NBIM imot klimaaksjonærforslag som ber om Paris-tilpasning hos de største olje- og gasselskapene som har utilstrekkelige overgangsplaner. Stemmekriteriene for klimaforslag må derfor endres i tråd med fondets egne klimaforventninger.

ForUM støtter regjeringens uttalte mål om at NBIM skal bli verdensledende på håndtering av klimarisiko. Et første steg kan være å skjerpe kullkriteriene i det etiske rammeverket. En lang rekke institusjonelle investorer har allerede strengere kriterier enn fondet, både for absolutt kullproduksjon og kapasitet, relativ andel av produksjon og inntekter, og for ekspansjon av kullvirksomhet. For spesifikke krav stiller vi oss bak Nordisk Senter for Bærekraftig finans sitt skriftlige innspill.

ForUM ber derfor komitéen om å:

- Be Finansdepartementet utarbeide en konkret plan for å nå nullutslippsmålet, som inkluderer delmål, modeller for vitenskapelig baserte, sektorvise utslippsbaner og en konkretisering av hva og hvor hyppig fondet skal rapportere på arbeidet med å nå et nullutslippsmål.
- Be NBIM skjerpe forventningen til selskapers etablering av nullutslippsplaner, inkludert at alle selskaper i porteføljen må sette nullutslippsmål innen 2026.
- Be NBIM om å endre stemmekriteriene for klimaforslag i tråd med fondets egne klimaforventninger.
- Be NBIM om å skjerpe kullkriteriene i det etiske rammeverket for å redusere klimarisiko.

Åpenhet

I fondsmeldingen står det at «Åpenhet og god rapportering er en forutsetning for tillit til forvaltningen.» (Meld. St. 22 (2023-2024), s. 25). Likevel ser vi at fondets rapportering, både på forhåndsfiltrering og generelt i ansvarlighetsarbeidet, er preget av anekdotiske eksempler og manglende innsyn i hvordan de forskjellige verktøyene for ansvarlighet er knyttet sammen. ForUM mener at Stortinget bør få utredet utvikling av en ny referanseindeks med større grad av forhåndsfiltrering og aktsomhetsvurderinger av et lavere antall selskaper, i tillegg til en økning i risikorammen for avvik fra referanseindeksen. Dette kan bidra til å styrke fondets håndtering av klimarisiko og etisk risiko fremover.

NBIM og UNICEF har publisert et nytt [veiledningsrammeverk](#) for matindustrien om hvordan bedrifter kan respektere barns rettigheter og bidra til sunne matmiljøer. Dette inngår i en rekke av flere veiledningsrammeverk som danner grunnlaget for de 10 forventningsdokumentene. I tabell 4.1 på side 79 i fondsmeldingen inngår en oversikt over antallet møter hvor ulike aktiviteter for ansvarlig forvaltning i 2023 har vært gjennomført. Vi ønsker at det for neste melding inngår en oversikt over antallet møter hvor hvert av forventningsdokumentene har vært på agendaen.

ForUM ber derfor komitéen om å:

- Be Finansdepartementet om å få utredet en referanseindeks som er forhåndsfiltret for klimahensyn, menneskerettslige og miljømessige kriterier, og at denne legges til grunn for fondets investeringer.
- Be NBIM utøve større åpenhet knyttet til kriterier for fondets utøvelse av risikobasert nedsalg, samt til hvor fondet setter terskelen for å sende saker videre til Etikkrådet.
- Be Finansdepartementet om en orientering om hvordan fondet ligger an med det planlagte nedslaget av om lag 25-30% av selskapene i fondets referanseindeks.
- Be Finansdepartementet om å rapportere på oppfølging av samtlige forventningsdokumenter, med oversikt over antallet møter med selskaper der hvert av forventningsdokumentene har vært på agendaen.

Mer effektiv ansvarsfordeling

ForUM anerkjenner at Etikkrådet og NBIM har økt samarbeidet, men mener at det vil styrke muligheten for å identifisere og senke etisk risiko i porteføljen dersom rollefordelingen mellom NBIM og Etikkrådet ble tydeligere. Som nevnt begrenser risikorammen for avvik fra referanseindeksen hvilke risikobaserte nedslag NBIM kan foreta. En slik begrensning ligger ikke på Etikkrådet som kan anbefale uttrekk uavhengig av størrelse på investeringen.

Det er et behov for å oppdatere selve mandatet til Etikkrådet. I dag begrenser mandatet seg til konkrete og pågående menneskerettighetsbrudd. Det betyr at rådet ikke har grunnlag for å vurdere og utestenge selskaper basert på deres helhetlige virksomhet. Med et utvidet mandat vil rådet kunne vurdere og foreslå tiltak mot selskaper som på flere områder driver på en måte som kan være i strid med de etiske retningslinjene, uten at de konkrete sakene er alvorlige nok til å utestenge selskapet.

ForUM ber derfor komitéen om å:

- Ta til orde for en styrking av Etikkrådets ressurser med hensikt å styrke rådets evne til å etterleve sitt mandat, og en justering av terskelen for utelukkelse slik at uakseptabel risiko for medvirkning til brudd på menneskerettigheter og internasjonal humanitær rett ikke aksepteres.
- Ta til orde for en tydeligere rollefordeling mellom Etikkrådet og NBIM. Etikkrådet bør prioritere å granske de selskapene som NBIM ikke har verktøy til å utelukke gjennom risikobasert nedsalg fordi investeringene er for store.
- Utvide Etikkrådets mandat, slik at de også kan vurdere selskaper helhetlig opp mot de etiske retningslinjene.

Krig, konflikt og våpen

Per 31. desember 2023 hadde fondet beholdninger i over 60 selskaper med virksomhet på okkupert palestinsk område som anses som uforenlig med folkeretten og internasjonale retningslinjer for ansvarlig næringsliv. Virksomheten foregår i en stadig forverret kontekst med en markant økning i folkerettsstridig bosettingsaktivitet, økt bosettervold og menneskerettighetsbrudd.

Antall selskaper med denne typen virksomhet har holdt seg relativt stabilt i flere år. Til tross for noen utelukkelse i 2021, har det overordnede bildet i liten grad endret seg. Dette viser at det eksisterende rammeverket for arbeidet med ansvarlig forvaltning (se figur 2.6 i fondsmeldingen, s. 27) ikke fungerer etter sin hensikt. Finansdepartementets ambisjon om at fondet skal være «ledende i sitt arbeid med ansvarlig forvaltning» er ikke oppnådd når det gjelder selskapers medvirkning til brudd på humanitærretten i konfliktområder.

ForUM ber derfor komitéen om å:

- Be Statens pensjonsfond utland sikre at fondet, i tråd med de internasjonale retningslinjene for ansvarlig næringsliv (som oppfordrer til respekt for internasjonal humanitærrett), ikke investerer i selskaper som medvirker til brudd på humanitærretten.
- Be Etikkrådet om å endre terskelen for utelukkelse slik at medvirkning til brudd på humanitærretten ikke lenger aksepteres.
- Be NBIM utarbeide et nytt forventningsdokument på konfliktområder hvor det er tydelig at medvirkning til brudd på humanitærretten anses som uakseptabel.
- Be Finansdepartementet om å sikre en endring av atferdskriteriet om «salg av våpen til stater i væpnede konflikter som benytter våpnene på måter som utgjør alvorlige og systematiske brudd på folkerettens regler for stridighetene», slik at det ikke bare gjelder stater «i væpnede konflikter», men alle stater der det er en «uakseptabel risiko» for at statene «benytter våpnene på måter som utgjør på alvorlige brudd på menneskerettighetene eller internasjonal humanitær rett».

Med vennlig hilsen

Kathrine Sund-Henriksen

Generalsekretær i Forum for utvikling og miljø